No. 4. Donderdag 22 Januari 1914. 14de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
LANGE VIJVERBERG 14, DEN HAAG, TEL. 3447.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 VERHULSTSTRAAT.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Koloniaal Instituut te Amsterdam.

PRIJSVRAAG.

Onderwerp: LAND EN VOLK VAN SUMATRA.

De Raad van Beheer van het Koloniaal Instituut te Amsterdam looft zijn gouden eerepenning en een bedrag van ƒ350 (drie honderd vijftig gulden) uit voor het beste de bekroning waardig gekeurde geschrift over

LAND EN VOLK VAN SUMATRA.

dat voldoet aan de hieronder gestelde eischen.

De bedoeling van de prijsvraag is een overzichtelijk, aangenaam leesbaar, niet omvangrijk boek over Sumatra het licht te doen zien, dat, in aantrekkelijken stijl geschreven, in breeden kring kennis van dat eiland en zijne bevolking kan verspreiden. Zoowel op degelijken inhoud als behaaglijken vorm wordt dus prijs gesteld.

Het geschrift mag een omvang hebben van hoogstens ongeveer 240 bladzijden (15 vellen) druk, de bladzijde berekend op ongeveer 35 regels (8°), en het moet zoo van aard zijn, dat het bij eventueele uitgave kan worden geïllustreerd. Gevraagd wordt dus niet zoozeer een boek, dat de geheel volledige tegenwoordige kennis van Sumatra samenvat, maar een boek dat melding maakt van hetgeen teekenend is voor het land en voor de bevolking, zoo b.v. van hare zeden en gewoonten, van hare sociale en economische ontwikkeling en zooveel mogelijk ook van hetgeen kan bijdragen tot inzicht in haren aard, haar geestelijk vermogen en haar zedelijk leven, waarbij gelet dient te worden op wat hare verheffing kan bevorderen of in den weg staat (te jonge huwelijken en dergelijke). Indien de ruimte het toelaat zal ook melding gemaakt kunnen worden van sommige historische gebeurtenissen en van den invloed van het Nederlandsch bestuur op Sumatra.

Met betrekking tot de wijze van inrichting van het geschrift wordt aan de mededingers de vrijheid gelaten; gewenscht wordt echter eene systematische behandeling zonder te veel in onderdeelen af te dalen, en dus een vlot geschreven inleiding tot de kennis van land en volk van Sumatra.

De antwoorden moeten uiterlijk op 30 Juni 1915 zijn ontvangen door den directeur van de Afdeeling Volkenkunde van het Koloniaal Instituut te Amsterdam (Oosterpark 75). Zij moeten gesteld zijn in de Nederlandsche (spelling de Vries en te Winkel), de Engelsche, de Fransche of de Duitsche taal en met de schrijfmachine of een duidelijk leesbare hand zijn geschreven aan ééne zijde van het papier. Op de eerste bladzijde moeten zij voorzien zijn van een kenspreuk, die mede voorkomt op de buitenzijde van een bijgevoegden briefomslag, welke ingesloten den naam en de woonplaats van den inzender bevat. Aan alle inzenders van ernstige beantwoordingen zullen hunne geschriften vrachtvrij worden teruggezonden, vergezeld van het verslag van den beoordeelingsraad, dat de niet bekroonde beantwoordingen alleen aanduidt met hare kenspreuken.

Verdere inlichtingen betreffende de strekking van deze prijsvraag verschaft gaarne de heer J. C. van Eerde, directeur van de Afdeeling Volkenkunde van het Koloniaal Instituut te Amsterdam.

Uit de O. I. Mail.

Verbannen.

Krachtens artikel 47 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië in het belang der openbare rust en orde in de residentie Soerakarta, is aan den thans in 's Lands gevangenis te Klaten gedetineerden Inlander Wongsosentono, als kind genaamd Sadimin, oud ongeveer 38 jaar, van beroep landbouwer, geboren en laatstelijk woonachtig in de dessa Pekilen, onderdistrict Pangkalan, district Ponggok, afdeeling Klaten, Soerakarta, de hoofdplaats Merauke der afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea, residentie Amboina, tot verblijf aangewezen.

Het dagblad „De Expres".

Naar „Mataram" van alleszins bevoegde zijde zegt te vernemen, is het zoo goed als beklonken, dat de „Expres" van Bandoeng naar Semarang zal verhuizen.

Men is doende om te Semarang een goed lokaal in te huren en dan wordt eerstdaags de geheele drukkerij daarin overgebracht. De „Expres" verwacht te Semarang, het centrum van wijlen de Indische Partij, meer medewerking dan te Bandoeng.

Kartini-school.

Aan den resident van Semarang is in zijne hoedanigheid van voorzitter van de Kartini-vereeniging in Nederlandsch Indië, te kennen gegeven, dat de regeering genegen is aan die vereeniging te verkoopen een ongeveer 2½ bouw groot stuk grond, gelegen in de desa Karang tempel, ter hoofdplaats Semarang, voor den prijs van ƒ2160, welk perceel uitsluitend gebezigd mag worden voor schoolgebouw. (Java-Bode).

Gezondheidscommissie voor Soerabaja.

Aan den hoofdinspecteur voor den geneeskundigen dienst is opgedragen met den gemeenteraad van Soerabaja en met de daarbij betrokken autoriteiten in overleg te treden omtrent de instelling van eene gezondheidscommissie, evenals onlangs voor de hoofdplaats Batavia in het leven is geroepen.

Op die wijze, zegt de „Java-Bode", wordt beoogd meer eenheid en verband te brengen in de maatregelen tot gezondmaking van Soerabaja.

Een mooie gift.

Volgens de „Preangerbode" heeft een weldadig heer in het Delische, die liever onbekend wenscht te blijven, dicht bij een spoorhalte tusschen Buitenzorg en Soekaboemi, een mooi huis laten bouwen, dat hij, geheel gemeubileerd, aan het Leger des Heils in bruikleen heeft aangeboden, om er de bestemming aan te geven, welke de commandant van het Leger wenschelijk acht.

Het huis is bijna geheel gereed; alleen de bijgebouwen zijn nog in aanbouw. Het is 1600 vierk. Eng. voet groot, heeft een cementen vloer en een zinken dak, een voorgalerij, een kantoorkamer, drie binnenkamers en een goedang.

Het meubilair, waaronder 4 bedden, is compleet.

Het erf is ½ bouw groot en bevat nog een grooten vruchtentuin en een klein huisje.

Het spreekt van zelf, dat het Leger des Heils dit edelmoedige aanbod dankbaar heeft aanvaard. Het huis zal waarschijnlijk bestemd worden voor herstellingsoord.

Een mooi voorbeeld van dezen Deliaan, dat navolging verdient.

De pokken in Lombok.

Hoewel in steeds mindere mate, bleven de pokken heerschen in de districten Tandjoeng en Bajan, der onderafdeeling West-Lombok, alwaar ook elders in een tweetal kampongs wederom 3 en 2 gevallen van echte pokken voorkwamen.

De lijders herstelden echter en nieuwe gevallen kwamen niet voor.

Krachtig wordt voortgegaan met vaccinaties en revaccinaties.

Ziek bleven in vorige verslagmaand 254, bijgekomen, 625, waarvan herstelden 740 en 31 overleden, zoodat ziek bleven 108.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand ook goed in de afdeeling Zuid-Bali.

De Inlandsche landbouwschool te Wonosobo.

Maandag 22 December is een belangewekkende dag voor Wonoboso in het bijzonder, voor de toekomst van den Inlandschen landbouw in het algemeen.

Opgeveer 2 jaar geleden werd de eerste landbouwschool voor kinderen van Inlandsche landbouwgezinnen opgericht.

Reeds onder den directeur van landbouw, Prof. M. Treub, deed de heer P. H. Tromp, na overleg met het bestuur, maar vooral met den regent en na een aantal landbouwers te hebben geraadpleegd, het voorstel tot oprichting van zulk een school. Demonstratie was toen een van de middelen tot opheffing en verbetering van den Inlandschen landbouw, maar onderwijskrachten waren er niet. De leerlingen, afkomstig van de landbouwschool te Buitenzorg, werden voor hun overgang bij het B. B. en wanneer zij dat wenschten, eerst aan een demonstratieveld verbonden, om door de praktijk ondervinding op te doen. Deze ondervinding zouden zij dus later in hun loopbaan bij het B. B. ten bate der bevolking doen strekken.

Kort na het optreden van den heer Lovink als directeur van het departement van landbouw, bracht de heer Tromp zijn voorstel opnieuw te berde. Het vond een goed onthaalt. Na een bespreking met den voormaligen president Wijers, den assistent-resident en den regent, waarbij ook tegenwoordig was de inspecteur van het Inlandsche gemeente-onderwijs, werd het plan overgenomen en krachtig ondersteund bij de Regeering voorgebracht.

De Regeering verleende steun zoowel voor de oprichting van het gebouw als voor de aanschaffing van meubilair en onderwijsbenoodigdheden.

Aan de school is een internaat verbonden. De leerlingen krijgen een tegemoetkoming van ƒ0.25 per persoon voor voeding.

Dat internaat en die tegemoetkoming zijn noodig, omdat er onder de leerlingen, afkomstig van de openbare gouvernements Inlandsche scholen 2de klasse vele waren, die reeds een baan hadden in den landbouw en enkelen reeds als dessaschrijver.

De school werd geopend in 1911 met 29 leerlingen, waarvan er 4 ontvielen, onder wie een is overleden en een ander wegens wangedrag moest worden verwijderd. Dat resultaat is goed te noemen, waar slechts een leerling verwijderd moest worden.

Men vergete daarbij niet, dat allen volwassen zijn, die hier het onderwijs kwamen genieten.

Aan de inrichting is een schooltuin verbonden, waar praktisch onderwijs wordt gegeven, voorts is er een rundstapel in onderhoud bij de leerlingen, verder bestaat er een kleine coöperatieve winkel, onder leiding van den heer Tromp.

Maandag a.s. nu zullen, na een cursus van twee jaren, de eerste leerlingen van de school worden afgeleverd — om het zoo maar eens te noemen. Dat is van beteekenis voor den landbouw in dit gewest; zij komen, toegerust met het op deze school geleerde, bij hun mede-landbouwers terug. Zij worden op hun beurt de leermeesters van hun stamgenooten. Zij hebben de praktijk geleerd, zij kennen nu de beste wijze van landbouw, zij weten wat de grond vermag, wat de grond noodig heeft.

Zij plukken niet alleen de vruchten van het geleerde, maar ook anderen. Aldus schrijft de „Java-Bode" van 20 Dec. j.l.

PERSONALIA.

Het ontslag van den legercommandant.

Men meldt uit Buitenzorg aan het „Bat. Hdbl.":

Het rekest aan de Koningin van den luitenant-generaal G. C. E. van Daalen om eervol ontslag uit den militairen dienst, met ingang van 2 April 1914, is heden door den gouverneur-generaal naar Nederland doorgezonden.

De moord op controleur Jansen.

Berichten ontvangen van den assistent-resident van Pontianak melden nader, schrijft het „Bat. Nwsblad", omtrent den moord op controleur Jansen, dat de controleur in een sampan op de Soengei Dajak door een Dajakstam werd overvallen en gedood. Het lijk werd drijvende gevonden te Nangah Dajak en door den assistent-resident naar Sintang vervoerd, waar het begraven werd.

Het doel van tocht van controleur Jansen was bebelasting-inning der bevoking en een onderzoek te doen naar de geruchten die er werden verspreid, als zouden door Dajaks en Inlanders gelden worden ingezameld voor den terugkeer van den verdreven panembahan. Controleur Jansen was onbekend met de gisting en ging dus zonder militaire dekking, hoewel de patrouille onder luitenant Van Wijk zich te Nangah Maoe bevond.

De assistent-resident meldde verder dat het gebied van Nangah Pinoh rustig was. Echter zijn de Limbai Dajaks in het district Manoekan onbetrouwbaar.

De Silah Dajaks worden door de Kajam Dajaks met moord bedreigd en zijn naar de Kajakstreek getrokken.

De fung. controleur van Smitou is naar Boven Silat gegaan, gevolgd door een militaire macht.

Volgens geruchten zou de patrouille van luit. Van Wijk in de Pajakstreek zijn aangevallen. De aanval werd echter afgeslagen, doch bij het oversteken eener rivier verdronk door het omslaan eener sampan een Inlandsch fuselier, terwijl 5 geweren verloren gingen.

Mr. A. A. van Oven.

Gister is na een heftigen aanval van dysenterie overleden Mr. A. A. van Oven, sinds een half jaar notaris alhier.

Hedenmorgen had de begrafenis plaats. Aan de groeve merkten wij o.m. op den president en vice-president van het Hooggerechtshof, Mr. Hoorweg, notaris Carpentier Alting.

Mr. A. W. Hartman, landsadvocaat te Semarang bedankte voor de belangstelling.

(Java-Bode, 20 Dec. 1913).

Een professor vermist.

Hetzelfde blad ontving dd. 19 December uit Ambon het volgende telegram:

De Engelsche professor in de botanie, mr. Robinson, vertrok 4 dezer van Ambon naar de desa Latoehalat, ongeveer 8 paal van hier.

Hij zeide den hoteljongen dat hij 's middags zou terugkeeren.

Nadat hij 14 dagen was weggebleven, stelde het bestuur een onderzoek in. Alle nasporingen bleken evenwel vergeefsch. Men heeft nu alle hoop opgegeven om den professor terug te vinden. Vermoed wordt, dat de bevolking den Engelschman heeft vermoord, omdat men meende met een „tjoelik" te doen te hebben.

Mr. J. Schoutendorp. †

Batavia heeft het verlies te betreuren van een zijner beste burgers, een sieraad van de stad zijner inwoning. Mr. J. Schoutendorp is gisteravond na een langdurig lijden overleden.

De overledene, na eerst geruimen tijd bij den magistrateur werkzaam te zijn, nam, nadat hij als voorzitter van een der landraden was opgetreden, het advocatenkantoor over van mr. 's Jacob, thans chef der firma Reynst en Vinju.

Batavia zag hem in 1890 als een harer burgers, toen Mr. Schoutendorp zich associeerde met de heeren Taco en Christiaan Henny, in die dagen welbekende en zeer geziene advocaten.

Na het aftreden van den heer Taco Henny, werd Mr. Schoutendorp 16 April 1895 benoemd tot lands-advocaat. Levensleed is Mr. Schoutendorp ook niet gespaard. Op een pleziertocht van Soerabaja naar Madoera sloegen twee prauwen, waarin zich de familie Schoutendorp bevond, om, met het gevolg dat Mr. Schoutendorp een zijner kinderen voor zijn oogen zag verdrinken.

De andere leden van het gezin werden gered. Sinds langen tijd was Mr. Schoutendorp lijdende.

Behalve commissaris van de Javasche bank was de overledene o.m. lid van het centraal comité van het Roode kruis, bestuurslid van de afdeeling Ned. Indië van de vereeniging „generaal van Heutszfonds" en commissaris in tal van maatschappijen en instellingen.

Mr. Schoutendorp bereikte den leeftijd van nog geen 62 jaar. (Java-Bode, 20 Dec. 1913).

Suriname.

Vrijdag 16 Januari is in de Tweede Kamer de Surinaamsche begrooting voor 1914 aan de orde gekomen. Onze ruimte laat niet toe van al het gesprokene een overzicht te geven. Wij zullen ons tot eenige opmerkingen moeten bepalen.

De heer Kleerekoper — een nieuw geluid in Surinaamsche aangelegenheden — opende het vuur. De mantel van den heer van Kol als Surinaamsche specialiteit schijnt gegleden te zijn op de schouders van dezen Amsterdamschen afgevaardigde, maar het kleedingstuk past hem niet. Suriname heeft geen reden om zich te verheugen over deze plaatsvervanging. De heer Kleerekoper heeft de goedlachsche kamer vermaakt met eenige would-be aardigheden, die in een bierhuis beter op haar plaats zouden geweest zijn dan in 's lands vergaderzaal. Overigens was de rede van den heer Kleerekoper een wonderlijk mengsel van Wahrheit und Dichtung, waarin aan de Dichtung het leeuwendeel toekwam. Waar heeft — zou men willen vragen — de geachte afgevaardigde al die scheeve voorstellingen van daan gehaald? Wie heeft hem met onjuiste inlichtingen zoo bij den neus gehad?

Het zou kolommen vullen om alles recht te zetten wat deze geachte afgevaardigde heeft verteld. De Kamer heeft om de laag bij de grondsche aardigheden van den spreker gelachen; in Suriname zal men om den spreker lachen, als men ten minste daar wijs genoeg is om zich niet te ergeren. Het zou de moeite waard zijn te weten wat de heer van Kol, die op de zijtribune de vergadering bijwoonde, van de wijsheden, door zijn partijgenoot ten beste gegeven, dacht. Gelukkig was dit debuut als koloniale specialiteit niet en wij kunnen ons zeer goed voorstellen dat Mr. Fock het onbegonnen werk achtte tegen al de onjuistheden op te komen en zich daarom bepaalde tot een kort protest tegen enkele uitingen.

Als straf voor hetgeen hij misdreven heeft, zouden wij het partijbestuur in overweging willen geven den heer Kleerekoper voor een drietal maanden naar Suriname te zenden met de opdracht om, na zich ter plaatse behoorlijk op de hoogte te hebben gesteld, zijne eigen rede aandachtig na te lezen. De schaamte, die hij dan zou gevoelen over hetgeen hij in de Kamer gezegd heeft, zou een welverdiende straf zijn. Zou hem bij zijne aankomst een verblijf van een paar weken op post Leyden te beurt vallen — de heer van Kol kan hem inlichten wat dit beduidt — dan zou dit een goed begin van kennismaking met het land zijn. De regeering zou van de gelegenheid gebruik kunnen maken om den heer Kleerekoper

FEUILLETON.

De Pest op Java.

(Overgenomen uit het „Indologenblad".

Zooals men uit de dagbladen heeft kunnen nagaan, deed de gevreesde ziekte een tweetal jaren geleden haar intrede op het eiland Java, de parel onzer Aziatische bezittingen, zooals een dichterlijk aangelegd landgenoot het placht te noemen en hoewel 't Nederlandsch-Indische gouvernement onmiddellijk met ijver het bestrijdingswerk ter hand nam, toch heeft men de pest niet kunnen uitroeien en is er alleen in geslaagd haar beperkt te houden tot Java's oostelijkste residenties, alwaar ze tot op heden helaas nog dagelijks nieuwe slachtoffers eischt.

Waar nu diegenen onder ons, welke voor Java en Madoera bestemd zijne misschien wel geroepen kunnen worden om hun ambt te vervullen in de besmette streken, daar achten wij het niet ondienstig op deze plaats in hoofdtrekken het voorkomen, de verspreiding en de bestrijdingswijzen der pest te behandelen en daarbij tevens in ons betoog enkele bijzonderheden te vlechten, die waarschijnlijk niet van algemeene bekendheid zijn, doch voor welker geloofwaardigheid wij durven instaan.

Allereerst doet zich nu de vraag voor, hoe de ziekte op Java geïmporteerd werd. Meestal hoort men hierop het antwoord, dat terugkeerende Mekkagangers, die met den trein van Batavia naar Soerabaja reisden, de ziekte overbrachten, doordat zij gestorven pestlijders geheel gekleed in de coupé meevoerden, zonder dat de andere reizigers er aanvankelijk iets van bemerkten. Een andere meening is echter deze, dat 't overbrengen der ziekte te wijten is aan den invoer van rijst uit besmette streken, omdat dit import plaats had nog vóór de bovenbedoelde hadjie's in Indië teruggekeerd waren.

Het eerste pestgeval op Java werd aangebracht in 't begin van 1911 door dr. Koefoed uit Malang, die 't verdacht vond, dat er binnen zijn ressort zooveel koortsgevallen met doodelijken afloop voorkwamen en toen bij 't onderzoeken van een miltpreparaat, afkomstig van een der aan „koorts" gestorven patienten werkelijk pestbacillen aantrof. De Europeanen in dat gedeelte van Java zijn echter vrij eensgezind van opinie, dat de pest er reeds langen tijd heerschte, vóórdat zij officieel geconstateerd werd en zij gronden hun bewering dan op het feit, dat in die streken ook vóór 1911 af en toe heftige z.g. pernisieuze koortsen woedden onder de koelies die op de plantages werkten, waardoor deze arbeiders binnen enkele uren onder hevige pijnen bezweken, soms bij tientallen tegelijk.

Hoe het ook zij, het staat vast, dat de eerste pestverschijnselen zich voordeden in het Malangsche en omdat men vroeger meende, dat de ziekte niet ernstig kon heerschen in de landen met een warm klimaat, koesterde men de hoop, dat ze tot de koele bergstreken der residentie Malang beperkt zou blijven. Die hoop werd echter niet verwezenlijkt, want, zooals men weet, wist de pest zich allengs te verspreiden in lager gelegen streken en komt thans ook voor in Kediri, Madioen, Soerabaja en Toeloengagoeng, zoodat hieruit duidelijk blijkt, dat de zware strijd om het behoud der menschenlevens nog lang niet ten einde gestreden is.

Zooals bekend is, wordt de ziekte veroorzaakt door de pestbacil en kan ze zich voordoen als longenpest, builenpest of bloedpest. De vorm, waarin de ziekte zich in Indië het meest voordoet, is de builenpest, welke men herkennen kan, doordat hierbij op sommige plaatsen van het lichaam, vooral in de hals, in de lies en onder de oksels builen opzwellen, terwijl hevige koortsen den patiënt afmatten. Breken de builen niet door, dan sterven de

op te dragen de menschen daar tot energie teplikkelen". [1])

De heer van Doorn besprak o.m. de beide grenskwestiën, waaruit gelukkig blijkt, dat deze afgevaardigde het niet eens is met den Minister, dat er ten aanzien van de Corantijn geen grenskwestie bestaat. Het is te hopen dat er eindelijk licht kome in deze geheimzinnige geschiedenis. Er bestaat voor dezen Minister geen aanleiding om handelingen zijner voorgangers met den mantel der liefde te bedekken. [2])

Het verwonderde ons niet weinig dat Mr. Fock, die in 1908, als Minister van Koloniën, met zijn collega van Buitenlandsche Zaken, de Staten Generaal te recht in de meening liet dat er aan de Corantijn wel een grenskwestie was, nu het stilzwijgen bewaarde.

In een hoogst interessant geschrift „The Venezuelan Boundary Controversy" zegt Grover Cleveland van de diplomatie: „It is a deep and mysterious science; and we probably cannot do better than to confess our inability to onderstand its intricacies and sinuosities".

Laat ons hopen dat de Kamer deze confessie niet zal doen, maar met kracht aandringen op meer licht.

Lang en breed is er gesproken over de bacovencultuur. Die de waarheid in deze zaak willen weten, verwijzen wij naar de brochure van den oud-Gouverneur Mr. Smidt. Naar onze meening hebben de Surinaamsche planters juist gezien toen zij bezwaar maakten tegen het door de Suriname-commissie in overleg met de Fruit Company ontworpen contract, en als wij den Minister een raad mogen geven dan zou het deze zijn: Houd rekening met de meening der planters en dring geen contract op, waartegen deze bezwaar hebben, met de bedreiging dat de Regeering zich anders terugtrekt. In zulke zaken is het gevoelen van „the man on the spot" veel waard.

Wij mogen van de bacovenzaak niet afstappen zonder de aandacht te vestigen op een aardigen mop van den heer van Vollenhoven, een mop, die aan de aandacht der Kamer ontsnapt is. „Men had niet mogen beginnen met de bacovencultuur vóór men de immune soort van bacoven gevonden had", zeide de heer van Vollenhoven met een effen gezicht. Dat de Surinaamsche planters hieraan niet gedacht hebben is te vergeven. Zij hadden nooit eenige ziekte opgemerkt in de „bananenbacove", een in Suriname van ouds geteelde soort, die zeer verwant is aan de Gros-Michel, welke door de United Fruit Company was voorgeschreven. Maar dat het Surinaamsche Bestuur, de Minister van Koloniën, de 100 leden van de Tweede, de 50 van de Eerste Kamer en de directeuren van de Fruit Company deze wijze voorzorg niet genomen hebben, is inderdaad onvergeeflijk. Het is te betreuren dat de heer van Vollenhoven zijn lumineuze gedachte niet bekend heeft gemaakt, toen Gouverneur Lely de zaak op touw zette. Vermoedelijk achtte de heer v. Vollenhoven dit overbodig, omdat er zooveel voorbeelden voorhanden waren. Men heeft in Indië immers geen suikerriet geplant vóór men een soort riet had gevonden immuun voor de serehziekte; in Deli geen tabak, vóór men de soort had ontdekt, die niet lijdt aan bibitziekte, en Java geen koffie, vóór men de hand had gelegd op de soort, die onvatbaar is voor de koffiebladziekte, in Europa nergens den wijnstok, vóór men, enz. enz. Hoe jammer, dat onze voorouders, toen zij in Suriname cacao begonnen te planten, niet gezocht hebben naar één soort, die immuun was voor de krullotenziekte! Wat een misère zouden zij door die voor de hand liggende voorzorg het nageslacht bespaard hebben.

De heer Van Vuuren had een prachtige legenheid om...... te zwijgen, maar hij heeft daarvan geen gebruik gemaakt. Hij heeft het een en ander herhaald, dat hij bij de vorige begrooting ten beste had gegeven. Passons.

Meer dan één spreker heeft er terecht op aangedrongen, dat men den Gouverneur zou omringen met bekwame hoofdambtenaren, maar niemand schijnt er aan gedacht te hebben, dat het even wenschelijk is geen Gouverneurs naar Suriname te zenden, die door onbekwaamheid — gewoonlijk samengaande met betweterij — afbreken wat door bekwame ambtenaren tot stand is gebracht. Of is het zoo van zelfsprekend, dat de Regeering nooit andere Gouverneurs benoemt, dan die uitmunten door bekwaamheid en takt? En zijn de Ministers van Koloniën toevallig altijd mannen, die precies weten wat de behoeften van Suriname zijn?

Over het detacheeren van Nederlandsche ambtenaren voor korten tijd zullen wij hier niet meer spreken; wij hebben in den treure daartegen gewaarschuwd. Wij willen hier slechts constateeren dat Mr. Fock, die 3 jaren Gouverneur van Suriname is geweest, in de Kamer heeft verklaard, dat de heer da Costa de flinkste ambtenaar was, dien hij in Suriname heeft ontmoet. De heer da Costa nu is er van zijn geboorte af geweest.

* * *

In de dagbladen vonden wij het volgende merkwaardige bericht: „Bij den Minister van Koloniën bestaat het voornemen tot uitzending van een inspecteur voor het onderwijs in Suriname, aan wien zal worden opgedragen de reorganisatie van het lager en meer uitgebreid lager onderwijs, de organisatie van het ambachts-, industrie-, huishoud- en handelsonderwijs en de voorbereiding van het landbouwonderwijs in de kolonie.

Sinds eenigen tijd wordt daar te lande een proef genomen met eene zich meer aan de eischen van de practijk aansluitende inrichting van het lager onderwijs, waarbij men door invoering van handenarbeid, gebruik van een schooltuin enz., de zelfwerkzaamheid van de leerlingen tot haar recht wil doen komen. Het moet thans in de bedoeling liggen, op dien weg voort te gaan.

De uit te zenden inspecteur, aan wien een jaarwedde zal worden toegekend van ƒ 6000 met vier driejaarlijksche verhoogingen elk van ƒ 250 's jaars, zal in de gelegenheid worden gesteld om na zijne benoeming zich hier te lande nog eenige maanden voor zijn werkkring in de koloniën voor te bereiden.

Vermoedelijk zal aan den nieuwen inspecteur tevens worden opgedragen het directoraat van de Normaalschool voor a.s. onderwijzers te Paramaribo, waaraan een toelage boven het hiervoren vermelde traktement is verbonden".

Ernst of kortswijl? Nederland bezit veel knappe mannen, maar waar denkt de Minister dezen universeelen geest te vinden? Tot dusver heeft de ervaring geleerd, dat het uiterst moeilijk is eerste klasse-mannen te vinden, bereid om als ambtenaar naar Suriname te gaan. En zoo'n universeel genie wil men met ƒ6000 traktement afschepen! De man is minstens het drievoudige waard, gesteld dat hij te vinden is .En vindt men hem, dan zouden wij in overweging geven dien schat hier te houden, of, wil men hem

[1]) Door de voortreffelijke wijze waarop de heer Kleerekoper in de zitting van 20 Januari de zaak—Visser tot haar juiste verhoudingen heeft teruggebracht, heeft hij veel goedgemaakt. Een reis naar Suriname blijven wij niettemin aanbevelen.

[2]) Wij komen in het volgend nummer op deze grenskwestie terug.

lijders meestal spoedig; komen zij daarentegen tot rijpheid en barsten ze open, dan beteekent dit voor de patiënten gewoonlijk hun redding. De herstellenden voelen zich echter nog tijden lang erg verzwakt, ze zijn dan ook geweldig in gewicht afgenomen!

Op de vraag, hoe de pest verspreid wordt, durven de meeste geneeskundigen nog geen beslist antwoord geven, omdat zij van meening zijn, dat in deze kwestie nog niet genoeg licht verspreid is. De infectie kan tot stand komen door insectenbeten en waar nu bewezen is, dat de ziekte vooral onder de ratten heerscht, daar was men algemeen van opinie, dat de pest door middel van vlooien van deze knaagdieren op den mensch werd overgebracht.

Enkele nuchtere feiten uit de praktijk in onze kolonie hebben echter aan de waarde van deze theorie doen twijfelen.

Zoo zijn een tijd geleden 4000 kampongbewoners in 't Malangsche van gouvernementswege nauwkeurig onderzocht, om te weten te komen, hoeveel vlooien er zich wel in hun kleeren verborgen zouden hebben, de teleurstelling was groot, toen de deskundigen, met het onderzoek belast, in t geheel slechts vier van zulke insecten op al die menschen aantroffen.

Voegt men hier nu nog bij de bewering der doktoren, dat men wel tien keer door een vloo gebeten moet zijn, om door de ziekte aangetast te worden, dan mag dit wel aangevoerd worden als een reden, om niet noodeloos bevreesd te zijn voor vlooien als overbrengers van de pest.

Toch is het nog aan twijfel onderhevig, of de aanwezigheid van door de pest aangetaste ratten in menschelijke woningen wel zoo gevaarlijk is als men eerst veronderstelde. Zoo werden in 't huis van een Europeaan, binnen het besmette gebied gelegen, op een ochtend twee doode ratten aangetroffen, nog gevuld van lichaam en in ongeschonden staat; den volgenden dag werd er nog een rat gevonden en daar men anders nooit de doode ratten zoo maar in keuken en binnengalerij vindt liggen, begreep een ieder, dat de pest hier den dood dier ratten veroorzaakt had. Weliswaar werd na onderzoek door den daartoe bevoegd en medischen autoriteit verklaard, dat de dieren geen pestratten waren, maar naar de Europeesche bewoners van het huis begrepen, was aan deze uitspraak niet veel waarde te hechten omdat de medicus natuurlijk vreesde, dat bij een verklaring van tegenovergestelden inhoud, zoowel Europeaan als inlanders uit den omtrek door grooten angst aangegrepen zouden worden, wat men tot elken prijs vermijden moest. Eigenaardig is het echter, dat niemand van hen die dat huis bewoonden, door de gevreesde ziekte werd aangetast, hoewel in andere, verderaf gelegen woningen iedere dag nieuwe slachtoffers eischte.

Wel schijnen de pestratten voor gezonde ratten gevaar op te leveren, wanneer men n.l. op 't dierlijk instinct mag afgaan, want in de woningen waar zich pestratten opgehouden hebben, daar heeft men maanden lang geen last van hun gezonde soortgenooten, terwijl ook de mieren die huizen liever ontvlieden.

Een Duitsch geleerde, die op 't oogenblik zijn proeven te Hamburg voortzet, staat de meening voor, dat de pest verspreidt wordt door een schimmel op de „bras" voorkomende en voor zijn theorie is wel wat te voelen, omdat het juist de rijstschuren zijn, waar de „bras" is opgeslagen, die als broeinesten van pest bekend staan.

't Blijven echter slechts gissingen, de juiste oplossing van het raadsel der ziekteverspreiding is nog niet gevonden!

Onder de geneeswijzen noemen wij de methode van Dr. Kühne, die in Indië zeer goed blijkt te voldoen. De patiënten worden hierbij ettelijke keeren per dag gebaad, terwijl het badwater hoe langer hoe heeter wordt gemaakt; binnen één of twee dagen bemerkt men dan een plotseling dalen van lichaamstemperatuur, de builen breken open en de patiënt is gered. De inlanders gebruiken ook wel een warme pap van ketella-bladeren, die dan op de

aan de kolonie afstaan, hem tevens nog eenige andere reorganisaties op te dragen, b.v. die van de politie, die van het landbouwdepartement, van de commercieele boekhouding. enz. enz. Men zou dit op een koopje kunnen doen door den man voor elke dezer extrareorganisaties eene kleine toelage te geven, die niet behoeft mede te tellen bij de berekening van zijn verloftraktement en pensioen.

Wellicht is het nog tijd den Minister te waarschuwen. Op hem. die de koloniale toestanden kent, maakt niets een meer lachwekkenden indruk dan het misbruik van het groote woord „reorganisatie", waar men niet anders bedoelt of bedoelen kan dan kleine verbeteringen, die natuurlijk steeds noodig blijven op elk gebied.

Voorts zouden wij den Minister willen aanraden Suriname niet als proefveld te gebruiken voor een richting in het onderwijs, die h i e r nog zeer weinig aanhangers telt, wat niet belet, dat men op de scholen het slöjdonderwijs kan invoeren en de kinderen als afwisseling in een schooltuin laten werken, mits men daarvan geen te hooge verwachtingen koestert. Hoofdzaak in de volksschool moet, ook in Suriname, blijven het onderwijs in lezen, schrijven en rekenen. Laat men dat groote woord „reorganisatie" los en blijft men op practisch terrein, dan is de uitzending van het universeele genie niet noodig en kan men in Suriname den geschikten persoon vinden, om als inspecteur voor het onderwijs op te treden voor het geval de huidige inspecteur den dienst wil verlaten.

De Minister bedenke zich bij tijds en raadplege ook anderen dan zijn gewone adviseurs vóór hij een weg opgaat, die niet anders dan teleurstelling zal opleveren.

De Minister is een veel te practisch man, om zulke onpractische maatregelen te nemen. Hij m o e t inzien, dat geen mensch in staat is om zich in „e e n i g e m a a n d e n" hier te lande voor te bereiden voor al de organisaties en reorganisaties, die hem ginds wachten.

En wordt er een mensch gevonden, die in den waan verkeert, dat hij het lager en uitgebreid lager onderwijs, het ambachts-, industrie-, huishoud- en handelsonderwijs en daarenboven het landbouwonderwijs zal kunnen reorganiseeren of organiseeren dan...... zende men dien kwast niet naar Suriname. Hij zou ten koste der kolonie de plaats innemen van een bekwaam man, die in Suriname zelf te vinden is, mits de Minister goeden raad inwint.

Curaçao.

Bij het samenstellen dezer rubriek was de Mail uit Curaçao, die 12 Januari in ons bezit had kunnen zijn nog niet aangekomen, zoodat we onzen lezers geen Curaçaosch nieuws kunnen mededeelen.

In de „N. R. Crt." van 8 Jan., avondblad B, lazen we een artikel van den heer Hamelberg over de bestuursinrichting, dat wel de moeite waard is nader bekend te worden. Er wordt — aldus de heer Hamelberg — ieder jaar door de Koloniale Staten aangedrongen op inkrimping van het ambtenaars-personeel en ieder jaar is het antwoord van het bestuur, dat er voor een geregelden gang van zaken op de Gouvernements-bureaux geen handen gemist kunnen worden.

De schrijver tracht een verklaring te vinden voor dit gebrek aan overtuiging tusschen beide partijen en begint daartoe met den vroegeren Compagniestijd op te halen. Hij zegt:

„Onder West-Indische compagnie waren de eilanden der kolonie feitelijk bezittingen dier maatschappij en inderdaad slechts groote plantages, waarvan het beheer was toevertrouwd aan een „directeur". Deze trad op als de vertegenwoordiger zijner maatschappij, was alleen aan hare „bewindhebbers" verantwoordelijk voor een richtig beheer der hem toevertrouwde landen, in de eerste plaats met het oog op het productief maken daarvan, en dus moest noodwendig het geheele gezag zich in hem concentreeren. De onder hem gestelde ambtenaren, de z.g. „hooge en lage bedienden", waren slechts de uitvoerders zijner bevelen. Wel waren er voor hen instructies vastgesteld, doch deze bepaalden zich tot een omschrijving van de wijze, waarop de ambtenaren de hun opgedragen taak hadden te vervullen en nooit werd vergeten er hun speciale aandacht op te vestigen, dat zij in de uitvoering dier taak het gezag van den directeur hadden te erkennen. Uit kracht van zijn ambt was deze tevens voorzitter van alle colleges in de kolonie, kerk- en schoolbesturen niet uitgezonderd, en ook van het garnizoen, dat bestond uit door de Co. aangeworven en betaalde militairen, was hij de commandant en bekleedde daarbij ook den rang van kolonel.

Er was een „burgerij", aan welke met de militairen de verdediging van het land was opgedragen en die haar eigen officieren koos. Daarbij bestond er ook een „raad" die den directeur bijstond in het bestuur en aan wien de wetgevende macht en de rechtspraak waren toevertrouwd; doch ook de leden daarvan, tot wie ook de officieren der burgerij behoorden, waren bedienden der Co., aan welke zij den „eed van getrouwigheid" hadden te doen, feitelijk dus aan haar vertegenwoordiger in de kolonie ondergeschikt waren en dan ook door bewindhebberen uit hun ambt konden worden ontzet. Slechts de in de kolonie vertoevende oorlogsschepen of, zooals men ze toen noemde, „'s lands schepen van oorlog" hadden van den directeur geen bevelen af te wachten: zij stonden onder het direct gezag der staten en der admiraliteit, waartoe zij behoorden.

Het is moeilijk te verklaren — tenzij dan „jalousie de pouvoir", waarboven een gouverneur echter verheven moest zijn, een motief mocht zijn — waarom tot heden geen enkel gouverneur zich verzet heeft tegen hetgeen men met recht zou kunnen noemen een onderschatting van zijn ambt. Het is slechts natuurlijk, dat aan het hoofd van een verwijderde kolonie meer gezag dient te worden toegekend dan aan hoofden van gewestelijk bestuur hier te lande. Al klemt dit in den tegenwoordigen tijd met zijn snelle verkeersmiddelen en zijn onderzeesche kabels niet meer zoozeer als vroeger, toen er om de drie maanden een schip uit het moederland in de kolonie aankwam, er zullen zich toch altijd gevallen voordoen, waarin de gouverneur zal hebben te handelen zonder ruggespraak met Den Haag. Regel moet het ook blijven, dat koloniale zaken in de kolonie worden afgedaan, en zoo zal aan de macht eens gouverneurs wel altijd iets autocratisch blijven kleven. Het gezag dient in zijn handen te blijven en hooger beroep op hem van de beslissingen van departementschefs moet mogelijk blijven. Maar met de eigenlijke bestuurstaak moet toch onvereenigbaar worden geacht het aan de beslissing van een gouverneur onderwerpen van soortgelijke zaken, als b.v. hier te lande door hoofdambtenaren worden afgedaan. De gouverneur zij landvoogd, niet een conglomeratie van alle mogelijke afdeelingschefs.

Dergelijke concentratie van het gezag kan der kolonie ook niet ten goede komen. Waar een gouverneur zich heeft te bemoeien met zoo talrijke, voor de belangen der kolonie ondergeschikte zaken, moet zijn aandacht van de eigen-

---

builen gelegd wordt, waardoor deze tot rijpheid komen. De Europeesche doktoren nemen deze behandeling echter niet over.

Als voorzorgsmaatregel tegen deze „Plaag des Heeren" mag in de eerste plaats genoemd worden: het betrachten van groote reinheid; vooral dient men, evenals bij cholera, de huizen en erven goed zindelijk te houden. De inlanders hebben van die zindelijkheid nog geen juist begrip en zijn nog niet genoeg doordrongen van 't gevaar, dat het eten van onrijpe vruchten en 't drinken van minder-versch water voor hen ten gevolge kan hebben, wanneer er lijders in hun omgeving zijn. Vooral vroeger, toen de inlanders geloofden, dat alleen Chineezen aangetast werden, gaven zij zich in 't geheel geen moeite om zich te beveiligen; thans, nu ze inzien, dat ook zij het kind van de rekening worden, ontwaken ze eenigszins uit hun onverschilligheid voor beschuttingsmaatregelen, die uit fatalisme geboren wordt..

Om de pest uit een aangetaste dessa te weren, bracht men vroeger de bevolking soms en bloc over naar een tijdelijk kamp, waar ze, met het oog op de hygiënische maatregelen onder streng toezicht kwam te staan. Daarna ging men op de rattenvangst en slaagde er wel in bij zoo'n gelegenheid duizenden ratten te verdelgen. De woningen in de dessa werden dan met zinken platen omringd, opdat de ratten er niet uit konden komen, waarna men de huizen verbrandde of althans het huisraad, waarin ongedierte verborgen kon zijn aan de vlammen prijs gaf en daarna alles weer opbouwde met nieuw materiaal.

Dit verbranden en weder opbouwen kostte het gouvernement echter schatten gelds en de resultaten waren gering; daarom neemt men tegenwoordig alleen de daken van de besmette woningen af, zoodat de zonnestralen er vrij spel hebben, ontsmet het beddegoed met de een of andere zwavelverbinding en zet daarna de daken weer op hun oude plaats.

Ten einde de verspreiding zooveel mogelijk tegen te gaan, worden thans de personen, die in aanraking zijn geweest met een pestlijder, geïsoleerd in barakken die in de nabijheid van de dessa gelegen zijn.

De kleine huisjes, waarin zij gedurende een dag of acht verblijf moeten houden, zijn geheel van zink opgetrokken, waardoor zij gevrijwaard zijn voor de ratten, die het in de ontzettende hitte, welke door 't zink wordt afgestraald niet kunnen uithouden.

Op de hoofdwegen die de besmette streken doorkruisen, zijn thans z.g. „claytonneerhuisjes" aangebracht, waar de vrachtwagens en goederentrams binnen moeten rijden en hun lading laten uitzwavelen.

Voor den woningbouw is nu een apart inspecteur aangesteld, die er o.a. op moet toezien, dat voor 't bouwen der huizen geen bamboe meer gebruikt wordt, omdat men bij het slechten der woningen in die bamboe-kokers vaak lijken van pestratten aantrof.

Ook werden enkele Hollandsche en Amboneesche artsen van gouvernementswege naar het besmette gebied gezonden, terwijl nu in die streken algemeen de verplichte doodschouw is ingevoerd, waardoor men in staat is, het verloop der ziekte te kunnen nagaan.

Uit dit alles blijkt, dat de Ned.-Ind. regeering werkelijk alle krachten heeft ingespannen teneinde de gevreesde ziekte te bestrijden.

Wanneer nu de Javanen zelf 't Europeesch bestuur zooveel mogelijk steun verstrekken, wanneer de vertegenwoordigers der thans oplevende natie toonen, hoe zij beseffen, dat 't hun dure plicht is, het bestrijdingswerk met kracht ter hand te nemen, dan is er nog succes te verwachten van het pogen om paal en perk te stellen aan deze ziekte, die zich op Java meer en meer uitbreidt, dan is er kans, dat zij begrensd blijft binnen het gebied, dat thans als besmet wordt aangeduid en dat zij mettertijd geheel van het eiland zal verdwijnen.

lijke bestuurstaak worden afgeleid en die daaronder lijden. Alleen daarom reeds — om van andere, algemeen erkende voordeelen van decentralisatie niet eens te gewagen — is het wenschelijk te achten, aan de verschillende bestuursdepartementen in de kolonie, onder comptabele chefs, meer zelfstandigheid toe te kennen.

Van de bezwaren, aan zulken maatregel verbonden, ben ik mij zeer wel bewust. De geheele wetgeving der kolonie is op de bestaande centralisatie van het gezag in den gouverneur gebaseerd of houdt er althans zeer nauw verband mee, zoodat ettelijke wetswijzigingen en een algeheele herziening van de bestaande bestuursvoorschriften noodig zullen blijken. Doch daarbij zal men ongetwijfeld kunnen rekenen zoowel op de medewerking van den kolonialen raad als op die der departementschefs en zeer waarschijnlijk zal ook daarbij blijken dat, zoo ten gerieve van het publiek als ter vereenvoudiging van den dienst, gebroken zal kunnen worden met menig verouderd systeem van administratie en contrôle.

Bij den overgang van de bezittingen der Co. aan de republiek en later aan het rijk moest natuurlijk in deze toestanden verandering komen. De leden van den raad hielden op „bedienden" te zijn, het administratief moest van het rechterlijk en het wereldlijk van het kerkelijk gezag gescheiden worden — doch overigens herinnert de thans bestaande bestuursinrichting nog levendig aan den tijd, toen de eilanden nog groote plantages waren met den „directeur" als administrateur aan het hoofd.

Enkele grepen uit de dagelijksche bestuursbemoeiingen mogen dit verduidelijken.

Wil men het quarantaine-établissement bezoeken, een kalkoven branden, kruit vervoeren, een lijk opgraven ter bijzetting elders — de vergunning daartoe moet gegeven worden door den gouverneur. Wil de kapitein-commandant der troepen het tarief van den garnizoenskleermaker wijzigen, leege vaten of voor de consumptie ongeschikt verklaarde boonen of erwten publiek doen verkoopen — het kan niet geschieden zonder toestemming van den gouverneur. Acht de schoolcommissie, in overleg met de hoofden, wijziging in de klassenverdeeling of in het leerplan eener openbare school wenschelijk — de gouverneur moet er accoord mee gaan. Enz., enz.

Dat van zulke, waarlijk aan het belachelijke grenzende concentratie van het gezag in den gouverneur een zeer omslachtige administratie het gevolg moet zijn, zal wel geen betoog behoeven. Immers ligt het voor de hand dat een gouverneur, op welke veelzijdige ontwikkeling hij ook moge bogen, in de aan hem op zoo velerlei gebied onderworpen zaken geen beslissing zal nemen zonder het advies te hebben ingewonnen van de chefs der takken van dienst, wien deze zaken aangaan. Willen deze adviezen eenige waarde hebben, dan dienen zij beredeneerd te zijn en, wanneer de gouverneur een vreemdeling in Jeruzalem is, zeer uitvoerig ook. Niet alleen de étiquette, doch ook een geregelde gang van zaken vereischen daarbij, dat de gehoorde afdeelingschefs weer in kennis gesteld worden van de beslissingen, door den gouverneur op hunne adviezen genomen. Neemt men daarbij in aanmerking, dat slechts bij uitzondering een gouverneur zal afwijken van het advies, hem gegeven door een departementschef, die veel beter dan hij vertrouwd is met de aan zijn oordeel onderworpen zaken in verband staande voorschriften, dan is zeker de vraag gewettigd: waartoe al deze omslag? waarom dit dubbel werk gedaan? En dat de koloniale raad, die slechts het werk ziet, dat *gedaan* wordt doch niet *hoe* het wordt gedaan, zich niet kan voorstellen, dat dàarvoor zoovele handen noodig zijn geweest, is alleszins natuurlijk te achten.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Neutraal en bijzonder onderwijs.

In de *Oetoessan Hindia* komt een verhaal voor van een inspectie en een examen, die in September van het vorige jaar te Bandjermassin hebben plaats gehad, wat het examen betreft tot verkrijging van de akte om als hulponderwijzer en kweekeling de bevoegdheid te hebben onderwijs te geven. Aan het examen hebben ook deelgenomen leerlingen afkomstig van de zendingskweekschool. De uitslag was voor deze school niet schitterend. Op deze school komen leerlingen van het Seminarium te Depok en van de lagere scholen. Van de acht candidaten, die door den Inspecteur onderzocht werden, bleek al dadelijk, dat er *één* te dom was aan het examen deel te nemen. Op den tweeden dag van het examen werden er *twee* afgewezen; er bleven er *vijf* over. Op den derden dag viel er nog *één* af. De *vier* overigen werden toegelaten. De cursus duurt daar *vier* jaren. Op de normaal-cursus is de duur van den cursus slechts *twee* jaren. Van dezen cursus namen er *zes* leerlingen aan het examen deel, waarvan er *vijf* slaagden. Vrage: Welke van de onderwijzers van de beide inrichtingen zijn de geschiksten? Welke van de leerlingen van genoemde cursussen zijn de besten?

Trouwens wat wij van het onderwijs aan het Seminarium te Depok vernomen hebben, getuigt alles behalve voor de degelijkheid daarvàn. Bij een bezoek van een Inspecteur krijgen de leerlingen vooraf te weten, welke vragen zij de volgende dagen van de onderwijzers zullen krijgen en welke antwoorden zij daarop moeten geven 't Is natuurlijk, dat zij elders blijk moeten geven van hun onkunde. Op hun school waren zij gewoonlijk den onderwijzers de baas.

De S. I. in Djokdja.

De *Perniagan* verneemt uit *Djokdjakarta*, dat de heer *Dwidjosiwojo*, onderwijzer aan de kweekschool aldaar en lid in het bestuur van de S. I., een anoniem schrijven ontvangen heeft, waarin hem wordt aangeraden om maar zijn ontslag als bestuurslid te nemen. Zoo hij daaraan geen gevolg geeft — zoo wordt er verder in den brief gedreigd — zullen 500 S. Imers gereed staan hem half dood te ranselen. Vermoed wordt, dat minder gunstige uitlatingen van dezen onderwijzer, over de houding en het gedrag van de leden dezer Vereeniging in het algemeen, oorzaak zijn van den dreigbrief, dien hij ontvangen heeft. Op 11 November van het vorige jaar heeft hij n.l. in een lezing, te *Djokdja* gehouden, nog eens goed de bedoeling van de S. I. trachten duidelijk te maken. De leden hadden er zich naar te gedragen, zeide hij, maar tot nu toe hebben zij op verscheidene plaatsen het doel niet begrepen en was hun gedrag van dien aard, dat het aanleiding gaf tot ruzie, twisten, relletjes enz., wat niet bevorderlijk was voor de goede verstandhouding met het bestuur en de andere elementen van de bevolking van Java. Hij beweerde o.m. ook nog, dat zij geen vijandschap moesten koesteren tegen de Chineezen. Zij hadden te zorgen voortaan geen ruzie meer te maken, en alzoo de tusschenkomst van politie, soldaten en de bajonetten te voorkomen. Hij zou zich anders schamen langer lid van het afdeelingsbestuur, ja zelfs van de S I. te zijn. Blijkbaar hebben de leden deze zijne goede bedoelingen niet begrepen en 't hem om de gesproken woorden kwalijk genomen. Liever dan zich rustig en kalm te houden, willen de heethoofden hem uit den Bond werpen. Het bestuur is evenwel op zijn hand en tracht den schrij-

Op weg naar de Tentoonstelling van San Francisco.

Oom SAM: Wees welkom, mijn beste vrienden, JOHN BULL en MICHEL".
— „Ja, maar je laat ons toch geen invoerrechten betalen?"

ver van den anoniemen brief uit te vinden. Tot nu toe echter tevergeefs. Van de verdere houding der leden zal het afhangen, of het geheele bestuur zal aanblijven. De correspondent van de Perniagan vreest, dat in geval van aftreding van dit bestuur, dat kalm en bezadigd optreedt en de vereeniging op goede banen wenscht te brengen, er van haar wel niets meer terecht zal komen.

Geld en plezier.

De publieke vermakelijkheden nemen in Bandong met den dag toe — zegt de Perniagan. 't Is of dit den Inlander geen geld kost. Als van Bandong gezegd wordt, dat zij een plaats der vertooningen is, dan heeft men daarin waarlijk geen ongelijk. We zien daar thans drie bioscopen, twee z.g. komedie bangsawan; op de aloon aloon twee stoomcaroussels, twee tombola's en ook nog een bioscoop van een kongsi, die niet lang geleden door de Inlanders te Batavia geboycot werd. Al deze gelegenheden worden dagelijks druk bezocht. Vaak gebeurt het, dat de menschen huiswaarts keeren, omdat alle plaatsen uitverkocht waren. Deze vertooningen en amusementen vallen zeer in den smaak van de Inlandsche bevolking van Bandong. Zij beschouwt het als iets gewoons, het kan haar niet schelen of zij daardoor hare goederen moet verkoopen of verpanden, of in andere zaken aan vrouw en kinderen te kort wordt gedaan. Als zij maar 's avonds uit kan gaan! 't Is of ze bevreesd is, dat Bandong in het vervolg verstoken zal worden van deze gelegenheden van vroolijkheid en pleizier. Het is verbazend, hoeveel geld er aan verspild wordt. De handelaren, tokohouders, ondervinden hiervan den terugslag. Zij maken geen goede zaken meer. Er wordt geklaagd en gemopperd onder de handelaren, zoowel Chineesche als Inlandsche. De Inlanders geven nu liever het geld uit om pret te maken en zich aan de vertooningen te verlustigen, dan zich behoorlijk te voeden en te kleeden. Vroeger werden als 't ware in 't geheel geen vergunningen van dezen aard verleend. Zulks kwam ten voordeele van den handel. Er werd geld verdiend. De bevolking had nog contanten om te koopen en te betalen. Het geld werd niet weggeworpen aan doellooze vermaken. Waarom werden de vergunningen vroeger niet verleend en nu wel niet alleen, maar komen er telkens weer nieuwe bij? ach, t' is wederom de geldkwestie, die alle moraal beheerscht. Vroeger kreeg de gemeente niets, geen cent van de vergunningen, maar sedert een gemeentelijke belasting van 10 pCt. op de publieke vermakelijkheden is gekomen, wordt op alle aanvragen — en geen wonder — goedgunstig beschikt. Zeker, als men geld heeft, kan men veel tot stand brengen, maar met het geld kan ook veel goeds verdwijnen. En dan stoort men er zich niet aan. of de handel klaagt en schreeuwt. Deze moet hare belastingen door blijven betalen naar een maatstaf, willekeurig door een commissie bepaald, die heeft zorg te dragen, dat Staat en gemeente niet te kort worden gedaan.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Kunnen Inlandsche Ambtenaren meerdere zelfstandigheid dragen?

Ach, die Inlandsche ambtenaren, aan wie de Regeering meer zelfstandigheid wil verleenen — roept de Perniagan uit. Hoe schieten zij nu niet nog te kort in eerlijkheid en betrouwbaarheid, voorwaarden toch in de eerste plaats om zelfstandigheid te kunnen dragen. Hoevelen worden niet wegens ongeschiktheid uit hunne betrekking ontslagen! In den laatsten tijd leest men telkens van vervolgingen tegen ontrouwe landsdienaren. Laten we maar enkele grepen doen.

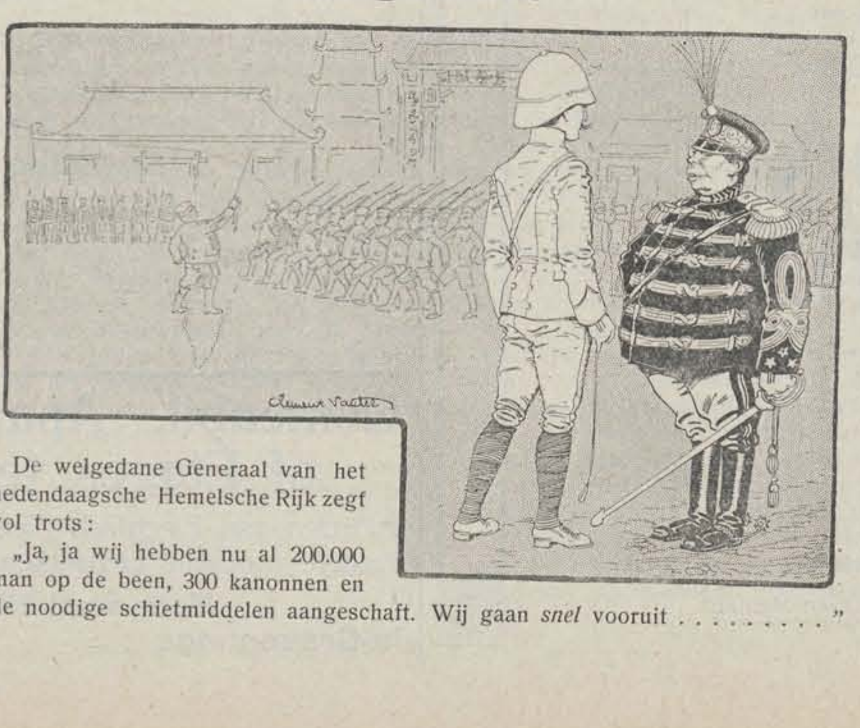
Den 4en December j.l. onderzocht de Raad van Justitie te Soerabaja de zaak van den opiummantri van Papar (Kediri), beschuldigd van valschheid in geschrifte en verduistering van 's lands gelden, tot een bedrag van ettelijke honderden guldens. De eisch van het Openbaar Ministerie was twee jaren wegzending naar een oord van ballingschap. Eenige dagen later veroordeelde de Landraad te Soerabaja een gewezen mantri aldaar tot drie jaren dwangarbeid buiten den ketting, omdat hij de gelden van de afdeelingsbank, onder zijne berusting, voor eenige duizenden ten eigen bate had aangewend. Binnenkort zal voor het gerecht komen de zaak van twee mantris, de eene voor den opium-, de andere voor den zoutverkoop, en beiden van de kampong Kaporan (Soerabaja), die geschorst werden, omdat zij een te kort in kas hadden van honderden guldens. Zij beweerden, dat zij het geld door diefstal verloren hadden, maar zij worden er van verdacht, dat zij zelf den diefstal gepleegd hebben. Een mantri loemboeng te Madioen is thans in verhoor bij den Rechter-Commissaris van Strafzaken bij den Raad van Justitie te Semaring, ook al omdat hij aangeklaagd is wegens verduistering van 's lands gelden ten nadeele van de landbouw-credietbank aldaar. Een assistent-wedono onder Soerabaja is aangeklaagd wegens knevelarij en omkooping. Hij heeft zich laten smeeren om zaken te „toetoepen" (in den doofpot te stoppen). Hij heeft gelden van zijne dessahoofden en andere ondergeschikten gevraagd en aangenomen, om daarmede aan zijne lusten te kunnen botsieren. Men zegt, dat hij zwaar dobbelde met Chineezen en de vrouwen en dochters van zijne ondergeschikten niet met rust kon later. Als maar een deel waar is van al de hierboven vermelde beschuldigingen, dan zal de gerechte straf wel niet voor hem uitblijven.

Eenige maanden geleden heeft de Raad van Justitie te Soerabaja de zaak van den gewezen djaksa van Bangkallan (Madoera) behandeld, die ook wegens knevelarij vervolgd werd. Hij bekende eenige zaken. Maar het was gebleken, dat de regent, die het land aan hem had. hem gezocht had en zijn ongeluk bewerken wilde .En daar zijn schuld echter niet bewezen was, vond de Raad geen termen om hem verder te vervolgen. Naar aanleiding van het te kort van 40 mille in de missigitkas te Soekaboemi is de patih van deze afdeeling uit zijne betrekking ontslagen en vervangen door den patih van Garoet, Raden Soeria Ningrat, zoon van den vorigen regent van Bandong en schoonzoon van den tegenwoordige. Het geld was opgeborgen in een brandkast ten huize van Raden Soeria Nata Pamekas, eerstgenoemden patih, waarvan hij een der sleutels onder zich in bewaring had. Het onderzoek, in verband met dit tekort door den resident der Preanger gehouden, moet zeer bezwarend voor Raden Pamekas geweest zijn.

Samenwerking en samengaan van Inlanders en Chineezen.

Ki Wiro Loekito beweert in het Bataviaasch Nieuwsblad, dat Inlanders en Chineezen op den duur niet vijandig tegenover elkander kunnen staan. In den economischen strijd kunnen zij elkaar niet missen; zij vullen elkander aan. De handelsgeest van den Chinees en de drang om te verkoopen, vinden een equivalent in de koopzucht van den Inlander. De woekerzucht van den een wordt bevredigd door de behoefte tot leenen van den ander. De Chinees heeft takt en geduld, is uiterst geknipt voor geldschieter; hij is brani om onbeperkt crediet te verleenen aan menschen, die in 90 van de 100 gevallen niet credietwaardig zijn. Hij heeft gelijk, zegt de Perniagan, en werkelijk is is het in het wel begrepen eigenbelang van den Chinees, dat niet hij den strijd zal aanbinden tegen den Javaan. De Chinees toch is hier in dit land om er zijn voordeel te zoeken, om door den handel een hem waardig levensonderhoud te vinden. Het is dus zaak, dat hij hierin de hulp van den Inlander krijgt en dus met hem in vriendschap leeft. Te meer is dit nog het geval met den pranakan Chinees, die door bloedgemeenschap nog meer aan den Inlander verbonden is. Hij beschouwt dit land ook als zijn land, zijn tweede vaderland. Onwaar is het dus, dat hij in den Inlander zijn vijand ziet, daar waar zijne ouders en voorouders reeds meer dan twee eeuwen lang broederlijk met de Inlanders geleefd hebben. In den grond der zaak kan de Inlander ook geen vijandige bedoelingen tegen den Chinees hebben. Maar 't is de gehate S. I. en zij, die er profijt van willen trekken, die hen tegen ons hebben opgestookt. Wij brengen slechts de gebeurtenissen van Tangerang in herinnering, de laatst afgespeelde relletjes aldaar. Daar werden de kampongbewoners, die lid van de S. I. waren, door een inlandsch ambtenaar en zijne handlangers, die er belang bij hadden om in troebel water te visschen, opgehitst. 't Was toen te

Jong-China.

De welgedane Generaal van het hedendaagsche Hemelsche Rijk zegt vol trots:

„Ja, ja wij hebben nu al 200.000 man op de been, 300 kanonnen en de noodige schietmiddelen aangeschaft. Wij gaan *snel* vooruit . . . ."

zien, hoe vatbaar de Inlander voor opruiing is, en welk misbruik zijn hoofden daarvan kunnen maken. De Chineesche landheeren werden door eigen belang gedwongen om sobat kras te worden met den prijaji. Dit heeft geld gekost. Als de S. I. door geschikte mannen geleid was geworden, personen bezield met de goede bedoelingen, waarmede de Vereeniging werd opgericht, n.m. om den Inlander economisch op te heffen en niet om eigen voordeel na te jagen, waarlijk, dan had het toch in de rede moeten liggen om met den Chinees samen te werken, in geen geval om zich vijandig tegen hem te keeren.

Anti Opiumbond.

Volgens de Pembrita Betawi zijn vele Chineezen te Batavia lid geworden van een Vereeniging, door Engelsche Missionarissen tot stand gebracht, om het opiumschuiven tegen te gaan. Deze vereeniging wil ook een hospitaal oprichten, om lieden, die aan het opiumgebruik verslaafd zijn, daarin op te nemen en hen behulpzaam te zijn van deze schadelijke gewoonte af te komen.

Ongelijkheid.

De Chineesche houder van een hotel te Semarang werd tot een maand „krakal" (ter arbeidstelling aan de publieke werken voor den kost zonder loon) veroordeeld wegens overtreding van de keur op de netheid en zindelijkheid. De aangevraagde gratie werd geweigerd. Zou dit nu het eenigste geval zijn? — vraagt de Bintang Soerabaja. — Indien streng de hand gehouden werd aan deze keur, zouden niet alleen te Semarang, maar elders in Indië overtredingen geconstateerd kunnen worden, en niet alleen bij Chineezen, maar ook bij Europeanen en Japanners. Maar zooals het gewoonlijk gaat, durft een controleur wel een Chinees in overtreding te stellen, maar hij gaat er niet toe over om dit bij een Europeaan of Japanner te doen. Billijk is het niet.

Pest op Java en Madoera.

Overzicht der 14-daagsche opgaven, welke officieel zijn verstrekt van de nieuwe pestgevallen en 't aantal overledenen over de laatste zes maanden.

1913—14	Malang.		Madioen.		Soerabaja.		Kediri.		Toeloeng-agoeng.		Paree.		Magetan.		Berbek.		Bangil.		Andere plaatsen.		Totaal.	
	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden	geval-len	over-leden
16—29 Juli.	244	*235*	27	*25*	10	*10*	97	*87*	12	*12*	13	*12*	61	*59*	—	—	—	—	3	*3*	467	*443*
30 Juli—12 Aug.	235	*222*	10	*8*	11	*11*	114	*109*	27	*27*	26	*25*	45	*42*	16	*13*	9	*7*	13	*13*	506	*477*
13—26 Aug.	401	*386*	20	*20*	19	*19*	169	*151*	36	*36*	47	*43*	41	*36*	31	*29*	4	*4*	—	—	768	*724*
27 Aug.—9 Sept.	375	*364*	24	*23*	15	*15*	148	*130*	20	*20*	33	*30*	57	*49*	15	*16*	1	*1*	5	*4*	664	*652*
10—23 Sept.	345	*329*	50	*46*	16	*16*	193	*186*	22	*22*	49	*41*	68	*62*	6	*6*	—	—	1	*1*	750	*709*
24 Sept.—7 Oct.	352	*337*	27	*27*	30	*28*	121	*113*	20	*20*	57	*47*	32	*29*	11	*10*	6	*1*	1	*1*	657	*613*
8—21 Oct.	341	*322*	36	*34*	25	*25*	66	*63*	29	*29*	33	*28*	23	*22*	14	*8*	11	*6*	2	*2*	580	*539*
22 Oct.—4 Nov.	378	*353*	53	*35*	37	*38*	74	*67*	8	*8*	47	*42*	16	*13*	7	*7*	18	*15*	2	*1*	640	*589*
5—18 Nov.	347	*323*	28	*26*	31	*31*	80	*62*	10	*10*	69	*61*	7	*7*	10	*10*	9	*7*	8	*8*	599	*545*
19 Nov.—2 Dec.	401	*376*	35	*34*	18	*19*	62	*56*	7	*7*	77	*43*	3	*3*	12	*15*	12	*13*	3	*3*	630	*569*
3—16 Dec.	312	*297*	23	*23*	16	*15*	43	*31*	6	*6*	60	*50*	5	*5*	7	*7*	4	*4*	3	*3*	479	*441*
17—30 Dec.	321	*305*	26	*22*	13	*13*	17	*16*	5	*5*	78	*65*	9	*8*	7	*5*	2	*1*	1	*1*	479	*441*
31 Dec.—13 Jan.	366	*325*	23	*21*	16	*16*	33	*29*	7	*7*	48	*45*	8	*8*	3	*3*	2	*2*	1	*1*	507	*457*
Totaal in ongeveer 6 maanden																					7736	*7199*

Van Vreemde Koloniën.

BRITSCHE KOLONIËN.

Dat de kokospalm door een parasiet bedreigt wordt, is voor onze bezittingen een gevaar van angstwekkende beteekenis. In zijn jaarrapport over de Salomon-eilanden spreekt resident Woodford over de verwoestingen, die door insecten onder de palmen veroorzaakt werden. Hij herinnert daarbij aan de uitgestrektheid van 25000 acres, die tegenwoordig, door blanken met kokospalmen beplant zijn, ongerekend de tuinen der inlanders.

De gevaarlijkste vijand is een klein insect van het geslacht der chysomélides. Dit insect, van een halve c.M. lengte, legt zijn eieren midden op de bladeren, waar de larven zich ontwikkelen en den normalen groei der jonge planten verhinderen. Het verschijnsel uit zich dadelijk door het verdrogen en bruin worden der aangetaste bladeren. Woodford meent, dat dit insect vroeger in de bosschen zijn natuurlijk voedsel vond, maar nu, door 't omhakken van vele omliggende wouden, naar de palmaanplantingen gedreven is.

Als middel tegen het kwaad hebben de planters noten uit Australië en Br.Indië laten komen. Wel zijn de aldus verkregen boomen uitwat beter bestand, maar afdoend is het resultaat geenszins. Veel beter voldoet een behandeling van de boomen met houtasch of met een tabakaftreksel door kookend water vermengd met zeep, hiermede schijnt men de kwaal baas te zullen worden. De jonge boomen worden eerder aangetast, zoodat 't zaak is hen door de eerste jaren heen te halen.

Twee andere wormen, die het op den palm voorzien hebben, zijn grooter in soort, maar minder gevaarlijk als vijand. Het zijn de Xylotrupes en Trichogomphus, in den volksmond olifantvorm en rhinoceros-worm geheeten. Zij doorboren den stam van den boom, waardoor deze niet dood gaat, maar in zijn groei toch erg vertraagd wordt.

* * *

De vorige week moesten wij afbreken, terwijl de uitslag der groote Dinsdagvergadering over de verdere uitbreiding van de algemeene staking in Zuid-Afrika elk oogenblik kon worden verwacht. Een groote meerderheid sprak zich voor de algemeene staking uit, zoowel in Transvaal als in Oranje-Vrijstaat. De regeering antwoordde door afkondiging van de krijgswet in de voornaamste districten dier provinciën en Natal. Intusschen zijn de berichten over de conflicten en botsingen, die hiervan 't gevolg zijn geweest, alweer veronderde geschiedenis geworden. De bedoelde districten werden in negen sectoren verdeeld, ieder onder een officier met absolute macht.

De staking is geen uiting van 't oogenblik, zij is een te vroeg uitgebroken daad van een lang voorbereide, maar nog niet rijpe campagne. Zij had als zoodanig een voorlooper in de Juli-opstootjes, waarin 't toen niet gelukte de spoorwegmannen te doen deelen. Deze zijn sedert zoo goed bewerkt, dat zij nu, op hun beurt, overijld en zelfstandig zijn opgetreden. De hoofdleiders, vreezende dat een mislukking thans het geheele plan in 't niet zou doen loopen, hebben den regel toegepast: „als ge niet kunt tegenhouden, stel je dan aan 't hoofd", en zoo hebben zij de leiding aanvaard. Het gebruik van dynamiet gemaakt, de lijfwachten tot bescherming dier leiders, wijzen op hetgeen te wachten ware geweest, als de georganiseerde opstand van syndicalisten tegen het bestaande bestuur, dat steun kreeg van de Engelsche en Hollandsche burgers, den omvang had kunnen nemen, die in de bedoeling gelegen heeft.

De maatregelen der regeering hebben der massa haar voormannen ontnomen, die allen gevangen genomen zijn. De groepen verloren samenhang en aanvoering, de tucht, de gemeenschapszin ging er uit. Enkelingen meldden zich eerst voor den arbeid aan, velen volgden, en naar 't zich laat aanzien is de staking verloopen. In het afdoende van het onschadelijk maken van de aanvoerders, ligt een les voor andere regeeringen, bij voorkomende soortgelijke woelingen.

Ware 't anders geloopen, dan zou, naar verzekerd wordt, het voornemen hebben bestaan om 't tot een formeele omwenteling te doen komen, om van Z.-Afrika een republiek te maken op socialistischen grondslag. De proef ware zeker interessant geweest, maar daar ons 't geloof aan de mogelijkheid ontbreekt, durven wij geen land toewenschen aan de proef gewaagd te worden onder leiders, die wij er toe niet berekend achten.

Wie de zaken ook van hun goeden kant weet te bezien, zal daarom in deze ontijdige uiting de afleiding zien van 't grootere gevaar. De regeering weet nu wat er broeit. Moge zij er in slagen de leiding te vinden, die niet ruw van gezags- en machtsstandpunt den toestand weer wil dwingen in den ouden band, maar die, begrijpende dat hier een hoogst ingewikkeld proces in goede baan te voeren is, een nieuwen toestand weet te scheppen. Wel zal daarbij zoo noodig hard moeten worden opgetreden tegenover hen, die de gezonde ontwikkeling van het aan te nemen stelsel belemmeren of beletten, maar dit zal in beginsel niet een reactie op het gepleegde verzet, maar wel een vrucht van de daaruit getrokken leering moeten worden.

In een jongen staat, als de tegenwoordige Zuid-Afrikaansche is, met een regeering, die nog niet aan andere vormen vastzit en wier vooroordeelen, door inkomend nieuw bloed, aan stugheid en stijfheid verliezen, is ten deze van een vooruitstrevend bestuur veel goeds te verwachten, dat ook leerrijk kan worden voor andere staten.

DUITSCHE KOLONIËN.

De aandrang om de uitroeiing van vogels te voorkomen, wier veeren gewild handelsartikelen zijn, heeft zijn goeden invloed gehad. In 1914 zullen in Duitsch Nieuw Guinea

geen toestemmingen voor de jacht op den paradijsvogel uitgegeven worden. Het bestuur heeft een onderzoek ingesteld, dat nog niet is afgeloopen, naar de leefwijze van dezen vogel om daarna tot een voorschrift te komen, dat de jacht zoo kan regelen dat zij te gemoet komt aan de vraag om veeren van den handel en toch het voortbestaan van de soort verzekert.

* * *

Wij vonden een vrij uitvoerig verslag over de tegenwoordige toepassing van de telegrafie zonder draad in de Duitsche koloniën, waaraan het volgende ontleend is, dat bijzondere actualiteit heeft door het plan van den Bilt ten onzent.

In Oost-Afrika zijn stations te Moenanza en Boenkoba aan 't Victoria-meer. Dar es Salam heefteen dienst voor de schepen in zee tot 1500 K.M. en met Moeranza (900 K.M.)

Z. W. Afrika, Swakopmond en Luderizbocht hebben op 500 K.M. van elkander gelegen zeestations, die met elkander in verbinding zijn en tot 1000 K.M. schepen bereiken.

In Kameroen vormt Doeala een dergelijk station, dat tot 1500 K.M. met schepen en op 1000 K.M. met Togo correspondeert.

Togo zal, door zijn station te Lomé, met Doeala en met schepen gemeenschap hebben.

In de Stille Zuidzee zijn Yap, voor de Carolinen, en Naoeroe voor den Marshall-groep sedert 1913 in dienst. Naoeroe is door de kabel der Duitsch-Nederlandsche telegraafmaatschappij met Yap verbonden en zoo dus met het wereldverkeer, daar uit Yap drie kabels gaan, naar Shanghai, Menado en Goeam — 't tarief Naoeroe-Duitschland is bijna 3 gld. per woord —. Deze beide stations kunnen verbinding krijgen met het radio-station Angaoer op Palao, behoorende aan de D. phosphaatmaatschappij. In 't eerste half jaar van 1914 moeten de 4 Rijksstations in den Pacifique in werking komen, behalve Yap en Naoeroe, nam. nog Rabaoel op Nieuw-Guinea en Apia op Samowa.

Binnen kort moet berichtenwisseling worden verzekerd tusschen 't groote station Nauen in Duitschland en Atakpamé in Togo en Windhoek in Z. W. Afrika, en van Togo naar Tehora in O. Afrika, daar Togo reeds met Kameroen correspondeert, zal 't moederland zoo in radio telegraaf gemeenschap komen met al zijn Afrik. koloniën.

Volgens die bron zal verder, als de Nederlandsche regeering 't oprichten van een station op Sumatra toestaat, de mogelijkheid geschapen worden om 't Afrik. net met dat van den Stillen Oceaan te verbinden. Nauen-Togo-Oost-Afrika-Sumatra-Yap. De laatste punten zouden 't verst van elkander liggen, t.w. 8000 K.M. en dit schijnt te bereiken bij de vorderingen, die de techniek in den laatsten tijd maakt.

* * *

Petroleumopbrengst in 1913.

De wereldproductie van petroleum wordt geschat op 52 millioen ton p. j. Ongeveer 500 millioen P. st. kapitaal is in deze nijverheid geplaatst De voortbrenging wordt verkregen van een oppervlakte van slechts 10.000 acres.

De Ver. Staten handhaven zich zonder moeite op de eerste plaats, met een hoeveelheid van 31 mil. ton, d.i 60 pCt. van het totaal. Dan volgen Rusland met 9½ mill. t.; Mexico met 3 mill. t.; Roemenië met 2 mill. t.; de Nederlandsche koloniën met 1.8 mill. t.; Gallicië en Britsch Indië ieder met 1 mill. t.

* * *

Nieuwe tijd.

Draadlooze telegrafie en vliegkunst doen over de woeste streken van Afrika heen reeds diensten, die de prestatiën in Europa overtreffen.

De commandant Tilho heeft, door gebruik te maken van een vlieger met signaal-inrichting voor draadlooze telegrafie, het bericht van de inname der oase Galaka kunnen overseinen. Hij meldde ook zijn opmarsch naar Borkou.

Onder Duitsche koloniën vindt men niet minder interessante gegevens over deze telegrafie door de lucht.

Heeft Védrines door zijn vliegtocht Parijs—Caïro bewondering gewekt, een ander professioneel P. Fugairon organiseert een reis door de lucht van Bordeaux naar Dakar. Zijn plan gaat over — in den letterlijken zin „over" — Santander, la Corogne, Porto, Lisbonne, Cadix, Tanger, Casablanca, Mogador, Agadir, Port-Cabra — groep der Kanarische eilanden — Las Palmas, Port Etienne en eindelijk Dakar.

Meer dan deze plannen in de lucht, die nog niet in de lucht zijn, beteekent intusschen de op 4 Januari te Kaïro ingezette reis van Pourpe naar Khartoem. Den 6en daalde hij te Loeksor, den volgenden dag bereikte hij Wadi-Halfa en vertrok van daar naar Aboe Hamed. Tusschentijds landde hij een paar malen in de woestijn. Wij lazen nog niet zijn aankomst te Khartoem.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Een Javaansch woord voor sociaal-democraat.

In het jongste Nr. van de „Indiër" schrijft S. S.: „Uit Indië wordt ons een oud nummer van de „Kaoem Moeda" — indertijd nog al rood van kleur —van bevriende zijde toegezonden. Daarin komt een artikel voor, waarop men ons blijkbaar attent wil maken. Het was een bespreking van de Tweede Kamer-verkiezingen, waarin de schrijver zijn blijdschap toonde over de overwinningen der rooden. Daarbij werd de beteekenis van het woord „sociaal-democraat duidelijk gemaakt en trachtte de schrijver dat woord in de Javaansche wereld ingang te doen vinden.

Om het den Indiërs gemakkelijk te maken, dat moeilijk uit te spreken, vreemde woord te onthouden, veranderde de schrijver in geringe mate de klanken op zulk een wijze, dat tegelijk een Javaansch woord met passende beteekenis verkregen werd.

't Woord „Soesila-demenrata". „Sosila" is een Javaansch woord en beteekent ernstig, krachtig. geestkrachtig; „demen" is een vertaling van liefhebben, beminnen, streven naar; terwijl „rata" wil zeggen gelijk, rechtvaardig. Zoo beteekent dus soesila-demen-rata het geestkrachtig streven voor algemeene rechtvaardigheid, een geestige en pakkende aanduiding van het wezen der sociaal-democratie, geheel Javaansch maar met behoud der westersche klanken".

Tot zoover S.S. in de Indiër. Zeker, 't is heel aardig gevonden, dat samengestelde woord sosilademenrata; alleen zijn wij het met de uitlegging van rata niet eens, dat wel is waar het begrip „gelijk" weergeeft, doch in de beteekenis van effen, vlak (vandaar rata-an = gebaande weg). O.i. heeft, in alle bescheidenheid, dat „rata" met rechtvaardig niets te maken.

Atjeh 1896.

Bij de N. V. boekhandel Visser en Co. (Weltevreden—Amersfoort) is in twee deelen verschenen: „Atjeh 1896", door A. Kruisheer, kapitein de rinfanterie Oost-Indisch leger.

In zijn voorwoord zegt de schrijver:

„In de jaargangen 1903, 1905, 1906 en 1908 van het I. M. T. verschenen van mijn hand opstellen over den Atjeh-oorlog in het eerste semester 1896.

In één bundel en onder toevoegin gvan een tweeden, behandelende de verrichtingen in het 2e semester, worden zij den lezer opnieuw aangeboden.

Ten gerieve van hen, die dezen arbeid zullen benutten voor speciale studies van die periode, nam ik verschillende besluiten enz., die hun daarbij van dienst kunnen zijn, als bijlagen op.

Op verzoek van den uitgever volgt, mede als bijlage, in het 2e deel een „Overzicht van den huidigen toestand in Atjeh".

Inderdaad toont dit beter dan ellenlange betoogen aan, dat men in 1896 den rechten weg tot pacificatie insloeg.

Voor de hulp bij de samenstelling van dat „Overzicht van verschillende zijden ondervonden, betuigt ondergeteekende zijn besten dank".

In het boek zijn verschillende portretten opgenomen van hen, die in den Atjeh-oorlog een rol hebben gespeeld. En afzonderlijk zijn erbij gevoegd kaarten, die de studie van het werk vergemakkelijken. (Java-Bode).

Tijdschr. voor Nijverh. en Landbouw in Ned.-Indië.

De heer G. Homan van der Heide zet in het Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned-Indië (Juni-afl.) zijn beschouwingen voort over vakonderwijs in Nederland en Ned.-Indië, ter bevordering van de industrieele ontwikkeling. Ditmaal houdt zijn beschouwing tevens in een antwoord aan den heer B. Volkers, die eveneens over dit onderwerp zijn licht liet schijnen in genoemd periodiek.

Verder vinden we in deze aflevering nog mededeelingen over het internationaal rubbercongres met tentoonstelling, hetwelk in dit jaar te Batavia zal worden gehouden.

Indologenblad.

Het nummer van 15 Januari j.l. bevat een artikel over de pest op Java, dat we elders in dit blad in zijn geheel een plaats inruimen.

Daarna bespreekt de controleur J. G. van Heyst het voorgestelde systeem voor opleiding der bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië, op welke degelijke beschouwingen wij hopen terug te komen, wanneer het slot daarvan is verschenen.

Verder vraagt in dit nummer nog de aandacht een interessant schrijven van J. W. H. uit Djambi, dat een eigenaardigen kijk geeft op het leven van den bestuursambtenaar op de buitenbezittingen; en eindelijk een overzicht eener lezing van den heer Dumont over „Een Javaansche desa en inlandsche muziek", waarbij de phonograaf een drietal muziekstukken deed hooren, n.l. van Javaansche-, Maleische- en Chineesche muziek.

Teijsmannia.

Inhoud van afl. 10 van jaarg. 1913. Het oudbakken worden van brood, door Dr. M. Kerbosch. — Een gevaarlijk geslacht (Phytophthora), door Dr. A. A. L. Rutgers. — Javaansche voedergrassen, door C. A Backer (vervolg). —Vervalschte djinten, door Dr. W. G. Boorsma. — Bladorchideeën. — Sprokkelingen op landbouwgebied (Bestrijding van Sprinkhanen. — Onderzoekingen over de cocaïne-industrie. — Bemestingsproeven in theetuinen. — Termietenschimmels. Enz.).

Een Papoeasche zondvloed-voorstelling.

Reeds meermalen hadden wij in deze rubriek gelegenheid de aandacht te vestigen op de voorstelling, die de primitieve volksstammen in den Ind.-Archipel zich maken van den grooten zondvloed.

Pr. van der Kooy (zie de Annalen van O. L. Vrouw van

het H. Hart, jaarg. 1914, No. 2), hoorde van Marindineesche zijde het volgende verhaal.

„Heel lang geleden, bij gelegenheid van een aardbeving, ontstond een groote overstrooming: het water der zee stroomde met alle geweld het land binnen: het rivieren slootwater wilde met niet minder kracht naar zee. Alles en allen zouden verdronken zijn, had niet een gelukkig toeval aan eenige menschen een groote boot verschaft, waarin zij zich zelven borgen, en van alle dieren een mannelijk en een vrouwelijk, en van alle planten zaad of stekjes medenamen. Het water werd al hooger en hooger. Toen de boot bijna ter hoogte van de klappers gerezen was, bond men met een lang en stevig koord haar vast aan een klapper. Al hooger steeg het water, totdat niets meer dan water te zien was (De menschen kennen hier geen bergen, die zijn pl.m. 300 K.M. van hier verwijderd). Toen begon het water weer te dalen. Een der mannen, die in de boot den vloed ontkomen was, wilde, toen het water nog slechts eenige voeten hoog stond, uitstappen, maar de grond was zoo zacht, dat hij er doorheen zakte en niet meer gezien werd. Men wachtte nog een tijd en probeerde toen nog eens, de grond was hard; allen verlieten de boot en bouwden weer hunne huizen".

Coöperatie voor Inlanders.

Coöperatie voor Inlanders. Kooperatie kangge titijang boemi, door A. H. Kroes (uitg. De Boer te Tegal).

In dit door Brata Soemarja in 't Javaansch omgewerkt boekje, worden de oeconomisch zwakke Inlanders aangespoord om zich te associeeren, d.i. eigen toko's op te richten, om zoodoende de tusschenpersonen (verkoopers, importeurs) te supprimeeren. Op deze wijze zou de winst van Chinees, Europeaan en Arabier dan blijven in de hand van den Inlander zelf. De schrijver bedoelt alleen consumptie-coöperatie; met warmte behandelt hij zijn zaak.

In de „Java-Post" van 19 Dec. j.l. vindt men een uitvoerige bespreking van dit geschrift, waarbij men tot de conclusie komt, dat van die massa-coöperatie voorloopig wel niet veel zal komen. „Zoolang de Javaan nog niet de noeste werkkracht en het stalen doorzettingsvermogen van den Chinees in zich opneemt, zal de laatste als tusschenpersoon, zoowel voor import als voor export, wel absoluut noodzakelijk blijven".

Kessler-monument te Pangkalan Brandan.

In den ochtend van 3 September 1913 is te Pangkalan Brandan het monument onthuld ter nagedachtenis van wijlen J. B. A. Kessler, den wakkeren pionier der petroleumindustrie in Noord-Sumatra.

Eigen haard van 17 Januari j.l. biedt de gelegenheid eenige bijzonderheden dezer gebeurtenis te vernemen, in woord zoowel als in beeld.

Midden-Celebes.

Aldus de titel van een geïllustreerd nummer (n.l. No VI van jaargang 1913) der „Lichtstralen op den Akker der Wereld".

De schrijver, Ds. Joh. Rauws, spreekt hoofdzakelijk over het zendingswerk onder de Toradja's, maar wijdt toch menige bladzijde aan land en volk. Zie hier zijne stofverdeeling.

I. Een deel van het groote geheel. II. Het land en zijn bevolking. III. Uit en over het leven der Taradja's. IV. De godsdienstige voorstelling der Toradja's. V. de aanvang der zending en de inmenging van het Nederlandsche Gouvernement. VI. De tegenwoordige stand van het zendingswerk. VII. De zendings-gelegenheden van het oogenblik. VIII. Van een grooten oogst en weinig arbeiders.

Het geschrift, waarin nog een kaartje van Midden-Celebes (Poso), verdient gelezen te worden, ook buiten zendingskringen.

Veeartsenijkundige dienst.

Hoewel waarschijnlijk heel weinig lezers van het Koloniaal Weekblad den volgenden titel zal interesseeren, willen we er toch de aandacht op vestigen, n.l.:

Verzameling voorschriften betreffende den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst, bijeengebracht door J. G. Hoekman, administrateur bij het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel. (Batavia, Landsdrukkerij).

De heer Hoekman, die op dit gebied zijn sporen heeft verdiend, o.a. verzamelde hij indertijd de bestaande voorschriften betrekking hebbende op het Europeesch en Inlandsch onderwijs in Ned.-Indië, heeft ook ditmaal een zeer nuttig werk verricht o.i.

Het nut der Zending.

In het Dec.-nummer van de „Rijnsche Zending" lezen we het navolgende:

Op het Zendingsveld in onze Koloniën zijn reeds verschillende ambachtsscholen gesticht. Het spreekt van zelf, dat dit eerst kan geschieden, wanneer de bevolking een zekere stap van maatschappelijke ontwikkeling bereikt heeft. De industrie kan pas opkomen, als de bevolking landbouw en veeteelt kent, en daardoor voldoende bronnen van inkomsten heeft om zich betere huizen te bouwen, en goede instrumenten aan te schaffen. De ambachtsman moet in zijn vak een middel van bestaan kunnen vinden. Dan kan men aan opleiding gaan denken.

Natuurlijk beginnen die ambachtsscholen heel eenvoudig. Eerst leeren de jongens wat timmeren, dan wat smeden. Later komt het wagenmaken en het hoefbeslag er bij. Op enkele plaatsen ook het metselen, het steenbakken, het roranvlechten.

De grootste ambachtsschool van het Ned. Zend. Gen. is die te Kakas in de Minahassa (Celebes). De directeur geeft onderwijs in het timmeren en teekenen; bovendien is er een Europeesche onderwijzer voor het wagenmaken en een inlandsch onderwijzer voor het smeden. Kleinere ambachtsscholen zijn vooral op Oost-Java, te Modjowarno, te Kedjri en te Swaroe. Die staan onder leiding van den Zendeling-leeraar op die plaatsen, terwijl inlandsche bazen les geven.

Voor de ambachtsschool te Tobelo (Halmahera) zal de Utr. Zend. Ver. waarschijnlijk een Hollandschen timmerman uitzenden, die met het oog op die school tevens eenige kennis van het smeden heeft opgedaan.

De drukkerij van het Ned. Zend. Gen. te Menado is niet als opleidingsschool bedoeld; toch ontvangen uit den aard der zaak verschillende inlandsche jongens daar onderricht in het letterzetten en boekdrukken.

Het kost heel wat inspanning en geduld, om den inlander den zegen van arbeiden te leeren kennen. De broodvraag dringt er niet toe als hier te lande. Een flinke prikkel tot inspanning en ontwikkeling wordt daardoor gemist.

Rectificatie.

In ons vorig nummer van 15 dezer namen wij in de rubriek **Personalia** uit de „Nieuwe Soerabajasche Courant" het bericht over, dat de heer H. DE VRIENDT, inspecteur bij het lager onderwijs in Oost-Java, door de pest is aangetast. Dit bezorgde ons een berisping en tevens een terechtwijzing, aangezien dit bericht van a tot z leugenachtig is. Hoewel het ons leed doet, de dupe te zijn geweest van een onjuist bericht in een der Indische bladen, verheugt het ons desniettemin dat het onwaar gebleken is, en hopen wij hartelijk dat de volksoverlevering ook nu bewaarheid worde, dat dergelijke *onware* berichten een lang leven waarborgen.

REDACTIE-COMMISSIE.

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West", Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 's morgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, Onze West, de Surinamer Courant, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruis blad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften, en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zendeling-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvenden en industrieelen middenstand, Exportblad, Cultura, Deutsche Kolonial Zeitung, Ned. Zendingsbode, Maandbericht van het Weekblad voor Indië met Dames Weekblad, Insulinde, Deutsche Wochenzeitung für Niederland und Belgien, La Gazette de Hollande, Ned. Staatscourant, enz.

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra-Post; De Sumatra-Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercuur; Weekblad voor Indië; De Bandelier; De Banier; De Ind. Gids; De Vrouw in de XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal Tijdschrift; Handelsberichten v. h. Min. van Landbouw; Korte Berichten voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Tijdschrift der Mij. voor Nijverheid; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw-Syndicaat; Archief v. d. Suikerindustrie in Ned.-Indië; Brochures, enz.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Het Dagelijksch Bestuur heeft met de waarneming van het Secretariaat van het Hoofdbestuur belast den heer E. F. GROOS.

Van de Afdeeling Amsterdam:

VOORDRACHT van den Heer GERUNGAN s. s. J. RATU LANGIE. Onderwerp: „De Minahassa, met een terugblik op hare geschiedenis", op *Vrijdag 30 Januari 1914*, in een der zalen van het American-Hotel (ingang Marnixstraat), aanvangende 8 uur.

De spreker is nu Nat. phil. student te Amsterdam; het is de bedoeling van den spreker om „de Minahassa" — het land zijner geboorte — te schetsen in haar opkomst na de komst der zending en in haar verband nu met Centraal-Celebes en de Noordelijke Eilanden.

Voor introductie van niet-leden wende men zich tot een der bestuursleden, die zich aan den ingang der zaal zullen bevinden.

Namens het Bestuur,

C. DE VRIES, Secretaris.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Frederik Hendriklaan 155.**

Vijf Dames voor pianolessen.

Een Heer voor muzieklessen.

Een Dame voor kantoorwerkzaamheden in Indië.

Twee Dames voor teeken- en schilderlessen.

Twee Dames voor lessen in de Fransche-, Duitsche- en Engelsche taal.

Eene Dame voor lessen in de Fransche taal.

Vijf Dames als kinderjuffrouw naar Indië.

Een Dame als hoofd der huishouding.

Een dame voor Fransche en Italiaansche conversatielessen.

Eene dame voor Paedagogische adviezen.

Eene Dame voor handwerklessen.

Drie Dames voor Vioollessen.

Een Dame voor zanglessen.

Eene Dame voor schrijf-, kopiëer- en vertaalwerk.

Een Dame voor lessen in machineschrijven, stenographie en moderne talen.

Een Dame voor ademgymnastiek en hygiënisch spreken

Een Dame voor opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.

Een Dame voor lessen aan spraakgebrekkigen.

Twee Dames voor het waarnemen der huishouding,

Een dame als Lectrische of Dame van Gezelschap.

Een Leeraar voor het Boekhouden.

Drie heeren voor lessen in de Maleische en Javaansche taal en Indisch Staatsrecht.

Een Dame voor het waarnemen der huishouding.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

Leden van „Oost en West", geen direct belanghebbende, worden verzocht zoo noodig hunne hulp hierin te willen verleenen.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch.
D. A. P. KOK, Marialaan 162a,	Lochem.	Maleisch, gediplomeerd.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch. Maleisch. Madoereesch.
H. TH. KAL, Laan van Meerdervoort 239	's-Gravenhage,	Javaansch. Madoereesch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Jaarverslag der Vereeniging, 1911, geldelijke verantwoording van het Hoofdbestuur over het jaar 1911, enz,**

en

Opgave van de Eereleden, de samenstelling der verschillende besturen en commissies.

Prijs: 1 exemplaar **f 0.20** en f 0.03 frankeerkosten.

b. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**

door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

c. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**

door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:

I. **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS;

II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.

Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

GOUDA Nachtlichten

in doozen van 8, 10 en 12 stuks.

Beschikbaar.

Van Seventer & Paludanus

Vlamingstraat 21 Teleph. 4214. Kleermakerij

OPRUIMING

van resteerende

Zomer-, Najaar- en Winterstoffen naar Maat,

voor COSTUUMS, OVERJASSEN, DEMI'S en PANTALONS.

VRAAGT Krul's HOPJES.

VRAAGT Krul's CHOCOLADE.

VRAAGT Krul's BONBONS.

Brengt een bezoek aan BOEATAN

: Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

— IDÉAL DE PARIS. —

EEN WERKELIJK IDEAAL VOOR DAMES.

MAANDAGMORGEN 12 JANUARI

begint de IDÉAAL UITVERKOOP

E. van der HORST,

BURGWAL 8, bij de Wagenstraat.

ZIJDEN STOFFEN :: WOLLEN STOFFEN

ROBES voor Avond-toiletten en MODE ARTIKELEN.

LAATSTE NOUVEAUTÉS.

GEEN UITVERKOOP VAN OUDE GOEDEREN.

Beschikbaar.

N. V. Boekdrukkerij v/h Firma T. C. B. ten Hagen

'S-GRAVENHAGE = NOBELSTRAAT 20

Beleefde aanbeveling voor de levering van alle voorkomende Drukwerken, als:

AANDEELEN	KWITANTIËN
ADRESKAARTEN	MEMORANDUMS
BESTEKKEN	OBLIGATIES
BROCHURES	PROGRAMMA'S
BOEKWERKEN	PROSPECTUSSEN.
BILLETTEN	PRIJSCOURANTEN
BRIEVENPAPIER	REKENINGEN
CIRCULAIRES	STAATWERK
ENVELOPPEN	WEEKLIJSTEN
FACTUREN	WISSELS

in zwart en kleurendruk, in den kortst mogelijken tijd.

LEVERING VAN CLICHÉS | Billijke prijzen | REGISTERFABRIEK

Beschikbaar.

GEBR. P. H. CAMINADA - Lange Houtstraat 3 - DEN HAAG - Telefoon 713.

Speciaal Adres voor alle optische Artikelen. - Brillen, Kijkers, enz.

Aanleg en onderhoud van Electr. Licht- en Schelgeleidingen.